

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН
ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, АРХЕОЛОГІЇ ТА
КРАЄЗНАВСТВА

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ЕКСПЕРТИЗА КУЛЬТУРНО- ІСТОРИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми
Дні занять
Мова викладання
Консультації

Викладач
Контакти

бакалавр
03 Гуманітарні науки
032 Історія та археологія
Історія та археологія
4
3 рік, VI семестр
вибірковий
згідно з розкладом
українська
вівторок 13.00–14.20; п'ятниця 12.00–13.00 (201
кабінет).
Петреченко Ірина Євгенівна
E-mail: petrechenko-ie@ukr.net

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Пам'ятки культурної та історичної спадщини віддзеркалюють історію людства, впливають на формування світогляду суспільства на усіх етапах його розвитку, вони є джерелом нових знань, фундаментом для подальших наукових досліджень. Збереження культурних та історичних цінностей, запобігання їх втраті – одна із важливих проблем, яку суспільство намагається вирішити як на рівні окремо взятих країн, так шляхом об'єднання зусиль міжнародної спільноти. Для України, яка протягом своєї багатовікової непростой історії зазнала величезних втрат пам'яток культури, мистецтва, історії, питання охорони, збереження культурних та історичних цінностей має особливе значення.

Навчальна дисципліна «Експертиза культурно-історичних цінностей» сприяє підготовці фахівців, які володіють необхідними знаннями та навичками, що сприяють збереженню і охороні культурних та історичних цінностей.

Мета навчальної дисципліни полягає у тому, щоб ознайомити студентів з теоретичними основами та прикладною методикою ідентифікації, атрибуції та експертизи предметів історичного і культурного значення, а також з нормативно-правовими основами експертно-оціночної діяльності щодо культурно-історичних цінностей та їх переміщення через митний кордон України.

Завдання навчальної дисципліни:

- опанування нормативно-правовими основами збереження та переміщення культурно-історичних цінностей;

- оволодіння знаннями щодо класифікаційних ознак різних видів культурно-історичних цінностей;
- ознайомлення з сучасними методами експертизи культурно-історичних цінностей;
- ознайомлення з технологічними особливостями різних видів культурно-історичних цінностей;
- оволодіння методами ідентифікації та атрибуції різних видів культурно-історичних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознакам;
- ознайомлення з методиками визначення вартості культурно-історичних цінностей;
- ознайомлення з порядком переміщення культурно-історичних цінностей через державний кордон України;
- оволодіння практичними навичками роботи з документами, каталогами науковою літературою;
- розвиток історичного, критичного та творчого мислення.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні основи, методи ідентифікації, атрибуції й експертизи культурно-історичних цінностей. В рамках навчальної дисципліни студенти знайомляться із загальними класифікаційними ознаками різних видів культурно-історичних цінностей, технологічними особливостями процесу їх створення, сучасними методами експертизи, а також з нормативно-правовими основами експертно-оціночної діяльності та переміщення культурно-історичних цінностей через державний кордон України.

Програма навчальної дисципліни складається з 3 змістових модулів:

1. Нормативно-правові основи збереження та переміщення культурно-історичних цінностей.
2. Основи експертної діяльності щодо культурно-історичних цінностей.
3. Класифікаційні ознаки і технологія виробництва культурно-історичних цінностей.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 2.	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК 3.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК 4.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 6.	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 8.	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
СК 4.	Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
СК 5.	Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
СК 7.	Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.
СК 8.	Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
СК 9.	Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
СК 10.	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
СК 12.	Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у

	відповідності до нормативів, організувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.
Програмні результати навчання	
ПРН 1.	Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.
ПРН 4.	Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
ПРН 5.	Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
ПРН 13.	Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Нормативно-правові основи збереження та переміщення культурно-історичних цінностей												
Тема 1. Навчальна дисципліна «Експертиза культурно-історичних цінностей» та її місце в фаховій підготовці історика-експерта.	4	2				2	4					4
Тема 2. Міжнародне законодавство у сфері охорони культурно-історичних цінностей.	6	2				4	6					6
Тема 3. Законодавство України про культурно-історичні цінності.	6	2				4	8	2				4
Разом за змістовим модулем 1	16	6				10	16	2				14
Змістовий модуль 2. Основи експертної діяльності культурно-історичних цінностей												
Тема 4. Експертиза культурно-історичних цінностей: поняття, різновиди, методи.	4	2				2	4	2				2
Тема 5. Сучасні неруйнівні методи експертизи культурно-історичних цінностей.	10	2				8	10	2				8
Тема 6. Сучасні методики визначення вартості культурно-історичних цінностей.	4	2				2	4					4

Разом за змістовим модулем 2	18	6				12	18	4				14
Змістовий модуль 3. Класифікаційні ознаки і технологія виробництва культурно-історичних цінностей												
Тема 7. Графіка як різновид культурно-історичних цінностей.	10		4			6	10		2			8
Тема 8. Іконопис як різновид культурно-історичних цінностей.	10		4			6	10		2			8
Тема 9. Живопис як різновид культурно-історичних цінностей.	10		4			6	10					10
Тема 10. Скульптура як різновид культурно-історичних цінностей.	10		4			6	10					10
Тема 11. Монети як різновид культурно-історичних цінностей.	8	2	2			4	8					8
Тема 12. Предмети боністики як різновид культурно-історичних цінностей.	8	2				6	8					8
Тема 13. Ювелірні вироби як різновид культурно-історичних цінностей.	10	4				6	10					10
Тема 14. Музичні інструменти як різновид культурно-історичних цінностей.	8		2			6	8					8
Тема 15. Архівні документи, меморіальні пам'ятки та друковані видання (стародруки) як різновид культурно-історичних цінностей.	12	4	2			6	12					12
Разом за змістовим модулем 3	86	12	22			52	86		4			82
<i>Усього годин</i>	120	24	22			74	120	6	4			110

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Твори графіки як різновид культурних цінностей	4
2	Твори іконопису як різновид культурних цінностей	4
3	Твори живопису як різновид культурних цінностей	4
4	Скульптура як різновид культурних цінностей	4
5	Монети як різновид культурних цінностей	2
6	Музичні інструменти як різновид культурних цінностей	2
7	Архівні документи, меморіальні пам'ятки та друковані видання (стародруки) як різновид культурно-історичних цінностей.	2

Рекомендована література та інформаційні ресурси**Основна література**

1. Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України: Монографія. Київ, «Юстініан», 2013. 616 с.
2. Артюх Т.М. Діагностика та експертиза коштовностей. Підручник. Київ: “Альтерпрес”, КНТЕУ, 2004. 480 с.
3. Артюх Т.М. Оцінка культурних цінностей. Київ: КНТЕУ, 2010. 188 с.
4. Вступ до музеєзнавства і пам’яткознавства: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 490 с.
5. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Збірник офіційних документів / Упор. В.І. Фрич; Відп. Ред М.В. Гарник. Київ.: Істина, 2002. 336 с.
6. Індутний В.В. Оцінка культурних цінностей: Підручник. Київ: КНТЕУ, 2016. 880 с.
7. Індутний В.В., Чернявська Е.В., Шкляр С.М., Платонов С.М. та ін. Оцінка культурних цінностей. Київ: ТОВ «АЯКС ПРІНТ», 2006. 608 с.
8. Калашникова О. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей. Підручник. Київ: Знання, 2006. 480 с.
9. Класифікація і визначення прогнозованої вартості культурних цінностей / За ред. В.В. Індутного. Київ, 2003.
10. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Збірник офіційних документів. Київ, 2002.
11. Максимов В.В. Імплементація норм міжнародного права у сфері охорони культурних цінностей у внутрішнє право України / За ред. В.Н. Денисова. Київ, 2006.
12. Міжнародна охорона, захист і повернення культурних цінностей. Київ, 1993.
13. Методика класифікації і визначення прогнозованої вартості культурних цінностей / В.В. Індутним, С.М. Шкляр, Е.В. Чернявська та ін. Київ: Друкарня Державного гемологічного центру України, 2003. 50 с.
14. Опис культурних цінностей у митній документації / За ред. О. Калашнікової. Дніпропетровськ, 2000.
15. Платонов Б.О. Основи оціночної діяльності: підручник. Київ: НАКККіМ, 2013. 227 с.
16. Правова охорона культурної спадщини. Збірник документів. Київ, 2006.
17. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи / под ред. Ю. И. Гренберга. М.: ГОСНИИР, 2000. М.: Изобразительное искусство, 1987 348 с.

Допоміжна література

18. Акуленко В. Охорона скарбів як пам’яток історії та культури у внутрішньому і міжнародному праві / В. Акуленко // Пам’ятки України: Історія та культура. 2003. № 4. С. 52–61.
19. Акуленко В. Реалізація норм міжнародного гуманітарного права в законодавстві України про захист культурних цінностей // «Політика і час». 1995. № 9.
20. Алексеев И.С. Основы производства драгоценных металлов, алмазов и ювелирных украшений. Москва, 2008.
21. Андреев А. Гравюра на дереве // Юный художник. 2003. №7. С.46–48.
22. Архипов В.В. Методика визначення вартості рухомих речей, що становлять культурну цінність: посібник для слухачів навчальних закладів / В.В. Архипов. Київ: АФО, 2005. 33 с.
23. Артюх Т.М. Експертиза дорогоцінних металів та коштовного каміння. Навчальний посібник Т.М. Артюх. Київ: КНТЕУ, 2008. 188 с.

24. Артюх Т.М., Назимок М.М., Боровиков О.Я. Пробірний контроль. Методи аналізу та контролю сплавів дорогоцінних металів. Навчальний посібник. Київ: Воля, 2010. 368 с.
25. Баранов П.Н. Геммологія. Диагностика. Дизайн. Обработка. Оценка самоцветов. Днепропетровск, 2002.
26. Беличко Ю.В. Український живопис. Київ, 1985.
27. Бідняк М.В. Живопис. Графіка. Київ, 2008.
28. Бітаєв В.А., Шульгіна В.Д., Шман С.Ю. Методичні засади експертного дослідження культурних цінностей: навчально-методичний посібник. Київ: НАКККіМ, 2010. 128 с.
29. Борок В., Дулькіна Т. Марки європейського фарфора, 1710–1950. Москва, 1998.
30. Віппер Б.Р. Статті про мистецтво. Москва, 1970.
31. Виппер Борис. Введение в историческое изучение искусства. Москва:, 1985. 288 с.
32. Вяземская Л.П. Копия и имитация // Экспертиза и атрибуция произведений изобразительного искусства: материалы II научной конференции (27–31 мая 1996 г.) / Л.П. Вяземская, Е.В. Федоров. Москва: Объединение Магnum APC, 1998. С. 43–46.
33. Гренберг Ю.И. Технология станковой живописи. Москва: Изобразительное искусство, 1982.
34. Гренберг Ю.И. Основы музейной консервации и исследования произведений станковой живописи. Москва, 1976.
35. Гуменюк А. Українські музичні інструменти. Київ, 1967.
36. Дронова Н. Д. Оценка рыночной стоимости драгоценных камней и ювелирных изделий. Москва: Дело, 2001. 234 с.
37. Дронова Н.Д. Ювелирные изделия. Москва: Ювелир, 1996.
38. Жолтовський П.М. Монументальний живопис на Україні XVII–XVIII ст. Київ, 1988.
39. Жолтовський П. Художнє життя на Україні XVI – XVIII ст. Київ, 1983.
40. Знаки творців: знаки монетників, які створювали модель монети, гравірували, карбували // Шкільна бібліотека. 2010. № 4. С. 64–65.
41. Індутний В.В., Татарінцев В.І., Павлишин В.І. та ін. Як оцінювати коштовності з дорогоцінних каменів і металів. Київ, 2002.
42. Казаманова Л.Н. Введение в античную нумизматику : учеб. пособие для студ. истор. фактов ун-тов. Москва, 1969.
43. Касіян В. І. Мистецтво графіки. Киев, 1960.
44. Каталог культурних цінностей, викрадених з державних музеїв, заповідників, установ та приватних колекцій 1999-2009 рр.). / [упоряд.: М. Ю. Шандрук, О. В. Юрченко-Микита]. Київ, 2010. 136 с.
45. Каткова Т.Г. Діяльність ЮНЕСКО у сфері збереження культурної спадщини: правові аспекти / Т. Г. Каткова. Харків: Б.в., 2007. 180 с.
46. Кисли Б. Страна Филателия. Москва, 1980.
47. Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – початку XXI ст.). Київ: Інститут історії України, 2020. 1020 с.
48. Котляр М. Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV-XVIII ст.. Київ: Наукова думка, 1981. 240 с.
49. Кравченко О. Про порядок переміщення історичних та культурних цінностей через митний кордон України / О. Кравченко // Право України. 2004. № 7. С. 70–74.
50. Крвавич А.П. Техніка літографії // Країна знань. 2005. №10. С. 38–41.
51. Культурна спадщина України: бібліогр. покажч. / уклад.: В. В. Степко, Г. О. Стешенко, Т. В. Улятовська, А. А. Чернявська ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Бібліотека. Київ, 2012. 140 с.
52. Кунин М.Е. Нотопечатание. Очерки. Москва, 1966.
53. Мацюк О. Папір та філіграні на українських землях. Київ, 1974.
54. Мацюк О.Я. Філіграні архівних документів України XVIII–XX ст.: Альбом. Київ, 1992.
55. Мацюк О. Історія українського паперу. Київ, 1994.
56. Міжнародні документи : [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / редкол.: Ю. П. Богучський, М. І. Яковлев, М. М. Яковина та ін. ; Ін-т культурології Акад. мистецтв

- України. Київ, 2009. С. 220–360.
57. Монеты стран мира : каталог монет XX века / сост. А.С. Бадаев. Чернигов, 1991.
 58. Назимок М.М., Артюх Т.М., Шликов О.К. Пробірний контроль. Експертна оцінка ювелірних виробів з дорогоцінних металів. Навчальний посібник. Київ: Воля, 2009. 248 с.
 59. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні : пам'ятка / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; уклад. О. О. Скаченко, наук. ред. Ю. М. Ключко. – Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2014. 71 с.
 60. Однорядов Н.В. Скульптура и скульптурные материалы. Москва, 1982.
 61. Очерки по истории и технике гравюры. Москва, 1987.
 62. Персалл Р. Краткий курс в историю антиквариата. Керамика и фарфор. Минск, 1998.
 63. Пестрякова Ф.С. Украинский художественный фарфор кон. XVIII – нач. XIX вв. Київ, 1985.
 64. Петров ВМ. Практическое руководство для собирателей монет. Москва, 1900.
 65. Піщанська, В. Знакова символіка мистецтва іконопису / В. Піщанська // Мистецтво та освіта. 2010. № 2. С. 21–24.
 66. Пуцко В. Візантійські основи давньокиївського іконопису // Наукові записки з української історії Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди : зб. наук. ст. / редкол. В.П. Коцур [та ін.]. Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 23. С. 13–20.
 67. Клепиков С.А. Филиграни и штемпели на бумаге русского и иностранного производства XVII – XX века. Москва: Всесоюзная Книжная палата, 1959.
 68. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ, 2009.
 69. Солодова Ю.П., Андреев Е.П., Гранадчикова Б.Г. Определитель ювелирных и поделочных камней / Москва: Недра, 1985. 223 с.
 70. Степовик Д. Історія української ікони X–XX ст. Київ, 1996.
 71. Татарінцева К.В. Експертна оцінка сучасних та антикварних гем. Частина 1. Показники, що обумовлюють мінову цінність та споживну вартість гем. Послідовність експертної оцінки гем // Коштовне та декоративне каміння. 2009. №3 (57). С. 4–8. 3.
 72. Татарінцева К.В. Експертна оцінка сучасних та антикварних гем. Частина 2. Визначення віку та тематики гем // Коштовне та декоративне каміння. 2009. №4 (58). С. 4–9.
 73. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи / под ред. Ю. И. Гренберга. М.: ГОСНИИР, 2000. М.: Изобразительное искусство, 1987 348 с.
 74. Турова В. В. Что такое гравюра. Москва, 1986.
 75. Туровский Е. Я. Монеты античных городов Крыма. Севастополь, 2008.
 76. Тхоржевський Р.Й. Нариси історії грошей в Україні (з давніх часів до сучасності). Тернопіль, 1999.
 77. Українська графіка XI – початку XX ст. Київ, 1994.
 78. Хрощицкий Л. Клейма на фарфоре европейского и российского производства. Москва, 2013.
 79. Шуст Р. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні : навчальний посібник. Київ, 2009.
 80. Шуст Р. Початок обігу та карбування монет на українських землях. Грошове господарство античної епохи // Шуст Р. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні : навчальний посібник. Київ, 2009. С. 23–55.
 81. Щёлоков А. А. Увлекательная бонистика. Факты, легенды, открытия в мире банкнот. Москва: Эксмо, 2007. 384 с.
 82. Цитович В.И. Экспресс метод исследования произведений станковой живописи в инфракрасной области спектра с применением видеосистемы VHS // Экспертиза и атрибуция произведений изобразительного искусства: материалы III научной конференции (25–27 ноября 1997 г.). Москва: Объединение Магнум АРС, 1998. С. 194–198.

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи (проекти, презентації, есе, реферати, експертні висновки, тести тощо), які виконуються із порушенням встановлених викладачем термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від максимально можливої кількості балів за даний вид діяльності). Перескладання пропущених занять або завдань самостійної роботи відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний, працевлаштування тощо). Відвідування аудиторних занять є бажаним. Теми пропущених занять студент опрацьовує самостійно.

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (2019 р.; Інтернет-ресурс: <https://drive.google.com/file/d/1kpvtbTTnlgy2Tz29iNvgwlMe84tMAkRg/view>). У процесі навчання забороняються академічний плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування (при написанні контрольної роботи та складанні іспиту), хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями з історії України, всесвітньої історії, права;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, не запізнюватися на заняття (виняток можуть становити запізнення з поважних причин), дотримуватися правил суспільної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати завдання, визначені для практичних занять і самостійної роботи;
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни (разом з балами за залік) мінімум 60 балів.

Розподіл балів

Види оцінювання	Кількість балів
Робота студента на практичному занятті (у т.ч. усна доповідь, доповнення, активність під час дискусій)	44
Опрацювання завдань для самостійної роботи	21
Контрольна робота	10
Залік	25
Усього	100